

VILÁG- TÖRTÉNET

10. (42.) évfolyam 2020. 1.

A BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZETÉNEK FOLYÓIRATA

- **MITROVITS MIKLÓS**
A POLITIKAI, KULTURÁLIS ÉS TÁRSADALMI ELLENÁLLÁS
LEHETŐSÉGEI
- **BALÁZS ISTVÁN MIKLÓS**
A LENGYEL RENDSZERVÁLTÁS ELSŐ ÁRVÁI
- **PETER JAŠEK**
BÁRSONYOS FORRADALOM SZLOVÁKIÁBAN
- **KECSKÉS D. GUSZTÁV**
A NATO ÉS KELET-EURÓPA 1988–1992-BEN
- **VÁMOS PÉTER**
„KEDVEZŐ A PILLANAT, HOGY TOVÁBBLÉPJÜNK A
MAGYAR–TAJVANI KAPCSOLATOKBAN”
- **SZEMLE**
BARTHA ESZTER, BÍRÓ LÁSZLÓ, MÁRKUSZ LÁSZLÓ,
URBÁN MÁTÉ ÍRÁSAI

VILÁGTÖRTÉNET
A Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézetének folyóirata

Szerkesztők
Skorka Renáta (főszerkesztő)
Bíró László, Martí Tibor, Vámos Péter
(szerkesztők)

Szerkesztőbizottság
Glatz Ferenc (elnök), Borhi László, Erdődy Gábor,
Fischer Ferenc, Fodor Pál, Klaniczay Gábor,
Majoros István, Mihalik Béla Vilmos,
Pók Attila, Poór János

10. (42.) évfolyam 2020. 1.

TARTALOM

A rendszerváltás narratívái. 1989 – az áttörés éve (Mitrovits Miklós)	1
<i>Tanulmányok</i>	
Mitrovits Miklós: A politikai, kulturális és társadalmi ellenállás lehetőségei. A lengyel és a magyar példa	5
Balázs István Miklós: A lengyel rendszerváltás első árvái. A Rendszerellenes Ellenzék Kongresszusának története	25
Peter Jašek: Bársonyos forradalom Szlovákiában	39
Kollai István: Szétfejlődés a történelem sodrásában. A legújabb kori történelmi események eltérő hatása a szlovák és a magyar politikai gondolkodásra	61
Kecskés D. Gusztáv: A NATO és Kelet-Európa 1988–1992-ben. Az Atlanti Paktum helyzete és tevékenysége: átalakulás és folytonosság	79
Vámos Péter: „Kedvező a pillanat, hogy továbblépjünk a magyar–tajvani kapcsolatokban.” A budapesti Tajpej Kereskedelmi Iroda megnyitása	99
Lukács B. György: A titói Jugoszlávia a horvát és a szlovén közgondolkodásban 1989 után	119
<i>Szemle</i>	
Jugoszlávia történelmi perspektívából (Bíró László)	129
Alija Izetbegović – az apokalipszis lovasa vagy békeangyal (Márkus László)	139
Történetírás és autokrácia. Cárok, kortársak, tanulságok (Bartha Eszter)	143
Kolduló barátok, gazdálkodó szerzetesek (Urbán Máté)	146

Jelen számunkat Mitrovits Miklós szerkesztette

CONTENTS

Narratives of Transition: 1989 – The Year of Political Breakthrough (Miklós Mitrovits)	1
<i>Studies</i>	
Miklós Mitrovits: Opportunities for Political, Cultural and Social Resistance: The Polish and Hungarian Examples	5
István Miklós Balázs: The First Orphans of the Polish Transition: The Congress of the Anti-system Opposition	25
Peter Jašek: The Velvet Revolution in Slovakia	39
István Kollai: Divergence in History: The Different Impact of Contemporary Events on Slovakian and Hungarian Political Thinking	61
Gusztáv D. Kecskés: NATO and Eastern Europe, 1988–1992: Situation and Activities of NATO: Transformation and Continuity	79
Péter Vámos: “This is a Favourable Moment for Us to Move Forward with Hungarian–Taiwanese Relations”: The Opening of the Taipei Trade Office in Budapest	99
György Lukács B.: Tito’s Yugoslavia in Croatian and Slovenian Public Thinking after 1989	119
<i>Book Reviews</i>	
Yugoslavia from a Historical Perspective (László Bíró)	129
Alija Izetbegović: The Horseman of the Apocalypse or a Peace Angel (László Márkus)	139
Historiography and Autocracy: Czars, Contemporaries, Lessons (Eszter Bartha)	143
Mendicant Friars, Farming Monks (Máté Urbán)	146

A titói Jugoszlávia a horvát és a szlovén közgondolkodásban 1989 után

Az első világháborút követően létrejött, majd a második világháború után, teljesen új alapokon újrászervezett jugoszláv állam az államszocialista rendszerek bukásával lekerült Európa politikai térképéről, amivel a szlovének és a horvátok számára is lehetővé vált, hogy csatlakozzanak a világ önálló államisággal rendelkező nemzetéhez. A jugoszláv utódállamok közül Szlovénia és Horvátország NATO- és EU-tag, s 2017 óta Montenegró is az észak-atlanti katonai szövetség része. Szerbia és Észak-Macedónia politikai vezetői az EU-csatlakozás kérdésessé válásával (Albániával közösen) az úgynevezett mini-Schengen kezdeményezés megvalósításába fogtak, ám ez aligha lehet egy szorosabb regionális összeolvadás csírája, a koszovói albán vezetés, illetve a boszniai és hercegovinai bosnyák és horvát elit ebben minden bizonnyal nem lesz partner.

A jugoszláv államalakulat nem csak politikai és gazdasági értelemben bomlott fel. Az utódállamok állampolgárai némileg többet tudnak ugyan az egykor szintén Jugoszláviához tartozó szomszédos országokban történő politikai, gazdasági és kulturális eseményekről, mint azon országokérol, amelyek nem voltak a jugoszláv föderáció részei, ám az egykori állam közös kulturális tere – a nyelvi közelség ellenére is – jórészt semmivé lett.

Az utódállamok mindegyikének közéletében fontos téma a közös jugoszláv államhoz való viszony. Az egykori Jugoszlávia szláv ajkú nemzetei közül napjainkig a horvátok és a szlovének közül gondolják a legkevesebben úgy, hogy a szocialista Jugoszlávia felbomlása számukra több negatív, mint pozitív következménnyel járt. A Gallup 2017-es közvélemény-kutatása megerősítette az addigi arányokat: Szlovéniában 41, Horvátországban 23 százalék nyilatkozott úgy, hogy meglátása szerint a közös állam felbomlása negatív történelmi esemény volt.¹ Nem okozott meglepetést, hogy az albán többségű Koszovóban az így nyilatkozók aránya mindössze 10 százalék volt, miközben Szerbiában 81, Bosznia-Hercegovinában 77, Montenegróban 65, Észak-Macedóniában 61 százalékos arányt mértek. Ennek okai összetettek, így a szerbség esetében hangsúlyos, hogy Jugoszláviában a szerbek túlnyomó

* A szerző a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Közép-Európa Kutatóintézetének tudományos munkatársa (1083 Budapest, Ludovika tér 2., lukacs.gyorgy@uni-nke.hu).

¹ A hercegovinai és boszniai horvátok még elutasítóbbak az egykori közös állammal szemben. *Hrvati najmanje jugonostalgični*, 2017.

többsége egy államalakulatban élhetett, ám a legtöbben mindenütt a magasabb életszínvonalat nevezték meg a jugoszláv idők legfőbb pozitívumaként.

Ilyenformán nem meglepő, hogy Szlovéniában és Horvátországban, az egykori közös állam két gazdaságilag legfejlettebb utódállamában a legalacsonyabb a Jugoszláviát és annak második világháborút követő rendszerét idealizálók aránya. Annak, hogy az életszínvonal, a gazdasági teljesítmény, a demográfiai mutatók és a kivándorlás terén Szlovéniánál jelentősen rosszabb helyzetben lévő Horvátország lakossága elutasítóbb az egykori jugoszláv állammal szemben, rendkívül összetett, mély történelmi, politikai, ideológiai, gazdasági okai vannak, s nem utolsósorban a két nacionalizmus jelentős eltéréseiből fakad. A jugoszláv egység eszméje hiába fogant horvát földön, a horvátoknak a szlovénekkal szemben volt középkori államisága,² aminek nyomai a Magyar Királyságban és a Habsburg Monarchiában mindvégig megmaradtak. A második világháború alatt létrehozott usztasa bábállamhoz képest a szlovének jóval kilátástalanabb helyzetbe kerültek: a szlovénlakta területeket a három szomszédos hatalom felosztotta egymás között, így a partizánmozgalom győzelmét szélesebb rétegek éltek meg felszabadításként.³ A Jugoszlávia megítélésével kapcsolatosan a két ország között tapasztalható eltéréshez hozzájárul továbbá, hogy a szlovéneket a jugoszláv állam(ok)ban jóval kevésbé fenyegette nyelvük, illetve kultúrájuk „szerbizálása”, sőt a szlovén nyelv hivatalos használata, a kultúra fejlődése terén komoly előrelépést hozott a közös állam. A két ország közötti különbségek fontos oka a függetlenedés eltérő módja, illetve a független államok megalakulását követően hatalomra kerülő kormányok eltérő ideológiai háttere.

Az egykorvolt közös állam és annak első számú szimbóluma, Josip Broz Tito megítélése Horvátországban és Szlovéniában is ideológiailag terhelt. Mindkét országban a függetlenedés óta dúl az ezzel kapcsolatos „ideológiai háború”, mélyen megosztva a két társadalmat. A két ország között a hangsúlyokban számos eltérés tapasztalható, s akadnak olyan parlamenti pártok, illetve azok képviselői, amelyek, illetve akik nem egyértelműen besorolhatóak, általánosságban azonban elmondható, hogy a szlovén és a horvát jobboldalon a felbomlást követően a második világháború végén, illetve közvetlenül azt követően a kommunista hatalom által elkövetett tömeggyilkosságokat és a rendszer egyéb bűneit kezdték tematizálni, Jugoszlávia „bűnben fogant”, diktatórikus mivoltát hangsúlyozva. A liberálisok ugyanakkor hajlamosak elismerni a kommunisták vezette Jugoszlávia bizonyos intézkedéseinek hasznosságát, kulturális vívmányait, illetve a nemzeti érdekek szempontjából előrelépést jelentő eredményeit. A baloldalhoz kötődő értelmiség pedig máig méltatja a második világháborús partizánharcot, a külön utas Jugoszlávia öngazgatói szocializmusának vívmányait, gazdasági előnyeit, külpolitikai sikereit, s egyes képviselőinél megmaradt a kifejezett Tito-kultusz is. Azt, hogy Zágráb és Ljubljana ezzel kapcsolatosan milyen hivatalos véleményeket fogalmaz meg, mutat a külvilágnak,

2 A középkori Karantániára a szlovén történészek többsége szerint sem tekinthetünk így.

3 A titói Jugoszlávia megítélése máig pozitívabb Horvátország és Szlovénia azon régióiban, amelyek az első Jugoszlávia felbomlásáig az Olasz Királysághoz tartoztak, s csak a második világháborút követően kerültek a szlovén, illetve a horvát jugoszláv tagköztársasághoz.

nagyban függ attól, hogy éppen milyen színezetű kormánykoalíció, illetve államfő van a két állam élén.

Horvátországban és Szlovéniában azonban alig akadnak releváns szereplők, akik megkérdőjeleznék a nemzetállami kereteket. A Jugoszláviától való függetlenedésről mindkét országban széles körű konszenzus alakult ki, annak előkészítésében a két kommunista vezetés tagjai aktívan részt vettek, illetve az utódpartok is erre az álláspontra helyezkedtek. A függetlenségi népszavazásokon a szlovének és horvátok elsöprő többsége szavazott a Jugoszláviából való kilépésre. Jelenleg bármiféle jugoszláv állam újraelakítását támogató politikai erő sem a zágrábi szaborban, sem a ljubljanoi parlamentben nem működik.

A szlovén és a horvát állameszme politikai és katonai győzelmével a jugoszláv eszme a kultúra szférájában élt túl, s ennek szórványos megnyilvánulásai napjainkig tapasztalhatóak a két független államban. Ehhez kapcsolódik a „jugonosztalgia” fogalma, mely az utóbbi években mindkét tárgyalt államban egyre pejoratívabb konnotációjú, s melyet a legtöbbször kizárólag az egykorvált állam politikai rendszerével azonosítanak, s azzal kapcsolatosan valóban nem elsősorban a közös állam, inkább annak rendszere iránti nosztalgiáról van szó.

A több utóállammal rendelkező Jugoszlávia saját nemzet hátrahagyása nélkül tűnt el, még ha máig akadnak is magukat „jugoszlávnak” vallók. Szlovéniában 2002-ben az 1 964 036 lakosból 527-en vallották magukat jugoszlávnak,⁴ míg Horvátországban 2011-ben a 4 284 889-ből mindössze 331-en.⁵ Igaz, 2000-ben az Egyesült Államokban még közel 329 ezer „jugoszlávot” tartottak számon, miközben a horvátok száma 374 ezer, a szlovéneké 177 ezer, a szerbeké pedig 140 ezer volt.⁶ A virtuális térben fennmaradt az egykorvált állam úgynevezett „szerbhorvát” nyelve, a nemzetközi Wikipédia oldal „szerbhorvát” nyelvű változata jóval több szócikket kínál, mint bármely utóállam hivatalos államnyelvén működő.

A történelem porondjáról eltűnt jugoszláv állam egykori kulturális terének újbóli megteremtéséért Horvátországban a liberális *Feral Tribune* satirikus politikai hetilaphoz köthető értelmiségiek tettek a legtöbbet. Az 1993 és 2008 között kiadott spliti lap volt a függetlenedő Horvátország legfőbb politikai ereje, a Franjo Tudman elnök vezette Horvát Demokratikus Közösség (HDZ) egyik legfőbb kritikus, ám a horvát baloldal vezető erőinek szemében is szállka volt. Szlovéniában a *Feral Tribune*-hoz hasonlítható szerepet a *Mladina* című lap töltötte be. A két országban több értelmiségi, költő, író műveiben érhető tetten a „jugonosztalgia” valamilyen formája, a horvátok közül kiemelhető Dubravka Ugrešić, míg Szlovéniában a legnagyobbak közül Aleš Debeljak neve.

4 https://www.stat.si/popis2002/si/rezultati_slovenija_prebivalstvo_dz.htm (letöltés: 2020. január 3.).

5 <https://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011.htm> (letöltés: 2020. január 3.).

6 Hadalin, 2016. 138.

A történettudomány és a szocialista Jugoszlávia

A szocialista Jugoszlávia fennállása alatt létezett közös történettudományi tér, a tagköztársaságok és autonóm tartományok történészei rendszeres kapcsolatban álltak, a szó hagyományos értelmében vett jugoszláv historiográfia azonban valójában sosem jött létre.⁷ Voltak nagy közös kezdeményezések, a Jugoszláv Kommunista Szövetsége történetétől a Jugoszlávia Enciklopédiájáig, az „összjugoszláv” történészi projektek ugyanakkor általában nem valósultak meg.

Az 1980-as évek közepéig még megjelent több, Jugoszlávia második világháború utáni történetét összefoglaló mű, melyek a korszak kutatói számára máig hivatkozási pontot jelentenek. A szerb szerzőpáros, Branko Petranović és Momčilo Zečević Jugoszlávia 1918 és 1984 közötti történetét összefoglaló kötete⁸ mellett elsősorban a szlovén Janko Pleterški *Nemzetek, Jugoszlávia, forradalom* című munkája,⁹ illetve a horvát Dušan Bilandžićnak *A Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság története* című kötete említendő. Utóbbi kibővített változatai az 1978-as első kiadás¹⁰ után 1979-ben és 1985-ben is napvilágot láttak. Ezek a művek az állampárt álláspontját közvetítették.

A történettudomány bármiféle közös jugoszláv tere 1992-ig létezett, ekkor még a szlovén tudományos folyóiratokban is rendszeresek voltak a közös állam egyéb részein keletkező munkák recenziói. 1992-ben Szlovéniában még három komoly mű látott napvilágot, melyek a szlovén történelmet jugoszláv kontextusban is tárgyalták. Božo Repe *„Liberalizmus” Szlovéniában* című kötete¹¹ az 1960-as évek végének szlovén reformkorszakát mutatta be, Jera Vodušek Starič *Hatalomátvétel 1944–1946* címmel kiadott munkájával¹² a második világháború vége és a közvetlenül azt követő időszak történetének összefoglalását vállalta, míg Jože Prinčič *A szlovén gazdaság a jugoszláv satuban*¹³ címmel gazdaságtörténeti munkát publikált.

Ezt követően Szlovéniában és Horvátországban is a „köztársasági történettudomány” évei következtek, a kutatók kizárólag szlovén és horvát témákra koncentráltak, még ha az egyetemeken továbbra is szóltak előadások a közös jugoszláv tér fejlődéséről.¹⁴ A horvát szerzők a hosszú háború miatt komoly hátrányba kerültek szlovén kollégáikkal szemben, mivel az etnikailag sokkal homogénebb Szlovénia területén az úgynevezett tíznapos háború megívását követően nem folytak harci cselekmények.

A függetlenedéssel Horvátországban és Szlovéniában is világossá vált, hogy a közvéleményben és az akadémiai körökben is komoly megosztottság uralkodik a második világháborúval kapcsolatosan. Milan Kučan, a szlovén kommunisták

7 Režek, 2014. 977.

8 Petranović–Zečević, 1985.

9 Pleterški, 1986.

10 Bilandžić, 1978.

11 Repe, 1992.

12 Vodušek Starič, 1992.

13 Prinčič, 1992.

14 Hadalin, 2016. 140.

utolsó vezetője, a független Szlovénia első államfője, maga is a kommunista-antifasiszta erők képviselője világossá tette, hogy a múlt ezen traumatikus korszakával kapcsolatosan „mindenkit hagyni kell, hogy a saját igazságával éljen, amivel bizonyítjuk társadalmunk demokratikus mivoltát és érettségét”. Hasonló álláspontot képviselt Horvátország első elnöke, a történész Franjo Tuđman, aki többek között a Szlovéniához képest sokkal nagyobb áldozatot követelő függetlenedési háború miatt a „horvát megbékélést”, a második világháborúban egymással szemben álló horvátok kiegyezését hirdette, ám ennek ellenére a megosztottság maradt, aminek a történettudományban is megvannak a nyomai.¹⁵

Éppen a jugoszláv állam felbomlását kísérő hosszú, véres háború állította a nemzetközi közvélemény érdeklődésének középpontjába a kommunisták vezette föderáció és annak felbomlásának történetét. Számos nyugati – főleg angolszász – szerző jelentette meg összefoglaló munkáját, és sokáig a szlovén és a horvát szakma is ezekre hivatkozott. Sabrina P. Rametnek a témáról szóló tizenegy kötete közül hatot is lefordítottak horvát nyelvre.¹⁶ Jože Pirjevec trieszti szlovén történész 1995-ös *Jugoszlávia 1918–1992* című munkája¹⁷ is eredetileg olaszul, az olasz közönség számára jelent meg, s csak azt követően látott napvilágot szlovén nyelven. Pirjevec művének jó volt a fogadtatása, nem öveztek különösebb ideológiai alapú viták, s máig ez az egyetlen szlovén szerző tollából származó, Jugoszlávia történetéről szóló összefoglaló mű. Az ezt követő években, kis késéssel horvát szerzők, 1998-ban Hrvoje Matković,¹⁸ 1999-ben pedig a már említett Dušan Bilandžić¹⁹ is megjelentették egymástól szerkezetükben is meglehetősen eltérő, a szocialista korszakot (is) tárgyaló szintéziseiket.

A szlovén és a horvát történettudományban a 2000-es évek elejétől volt tapasztalható a második jugoszláv állam története iránti érdeklődés újbóli fellendülése, ami összefüggésbe hozható többek között azzal, hogy a szerbiai hatalomváltással, Slobodan Milošević bukásával a Szerbián kívüli kutatók számára ismét hozzáférhetővé vált számos levéltári forrás. Ebben az időszakban a politika- és gazdaságtörténeti munkák mellett jelentősen megnőtt a társadalom- és kultúrtörténeti kutatások száma, egyre többen kezdtek foglalkozni a korszak mindennapi életével. A szerb kutatók addig is kutatták a titói korszakot, ám interpretációik sok esetben nem feleltek meg a szlovén és a horvát szakma képviselői elképzeléseinek.

A 2000-es évek közepétől az 1945 utáni témák kutatói szélesebb kontextusba kezdték állítani kutatásaikat, a korszak nagyobb jelentőségű eseményeinek évfordulóin Horvátországban és Szlovéniában is nagyszabású konferenciákat szerveztek, több, ezzel kapcsolatos tanulmánykötet látott napvilágot.²⁰ Ami az évfordulók visszhangját illeti, a jellemzően a nemzeti történelem szempontjából kiemeltnek tartottak sokkal hangsúlyosabbak, így az 1960-as évek közepétől az 1970-es évek

15 Birin, 2005. 38–39.

16 Lásd például: Ramet, 2009.

17 Pirjevec, 1995.

18 Matković, 1998.

19 Bilandžić, 1999.

20 Lásd például: Kisić Kolanović–Jareb–Spehnyak, 2005.

legelejéig tartó reformkorszak eseményei. Arra sem lehet számítani, hogy 2020-ban a második Jugoszlávia létrejöttének 75. évfordulója kiemelt téma lenne.

Szintén a 2000-es évek közepétől kezdtek a korszakról komolyabb múzeumi kiállításokat szervezni, melyek sok esetben több egykori tagköztársaság szakembereinek együttműködésével jöttek létre. Ez is része volt a szakma eredményeinek nagyobb közönség számára való bemutatását célzó törekvéseknek.

Viszonylag széles közönséghez eljutott két jelentős mű: Zdenko Radelić 2006-ban megjelent monográfiájában²¹ az 1945–1991 közötti időszak Horvátországának politikai-társadalmi fejlődését mutatta be, Ivo Goldstein pedig *Horvátország 1918–2008* című munkájában foglalta össze a korszak történelmét.²² A szocialista éra belpolitikai, külpolitikai és gazdasági összefüggéseit vizsgálta Horvátországban többek között Ivo Banac, Tvrtko Jakovina, Berislav Jandrić, Marijan Matić és Miroslav Akmadža. Hrvoje Klasić az 1960-as évekkel, különösen 1968 jugoszláv és nemzetközi kontextusáról írt. Szlovéniában az 1945 utáni történelem legtermékenyebb kutatójának Božo Repe számít, aki mellett főleg Aleš Gabrič, Dušan Nečak, Mateja Režek, Jurij Hadalin járultak hozzá a szocialista korszak jobb megismeréséhez. A Tito elnökről szóló komolyabb monográfiák némileg később keletkeztek, Ivo Goldstein és apja, Slavko Goldstein 2015-ben Zágrábban,²³ a már szintén említett Jože Pirjevec pedig 2017-ben Ljubljanában²⁴ adtak ki terjedelmes Tito-monográfiákat.

A tudományos kutatásban nagy előrelépést jelentett a kutatói műhelyek létrejötte. Horvátországban kiemelendő a pulai Juraj Dobrila Egyetemen 2012-ben létrejött Szocializmus Kulturológiai és Történelmi Kutatóközpontja (Centar za kulturološka i povijesna istraživanja socijalizma, CKPIS), amely elsősorban történelmi, etnográfiai és antropológiai, filológiai és művészettörténeti kutatásokat végez. A CKPIS főleg Horvátország és Jugoszlávia 1945 és 1990 közötti korszakát vizsgálja, kutatási tevékenysége mellett könyvkiadással, tudományos konferenciák szervezésével, levéltári anyag gyűjtésével foglalkozik. A pulai egyetemi intézet a hazai partnerintézményei mellett együttműködést folytat a regensburgi Kelet- és Délkelet-Európa Intézettel (IOS) és a Grazi Egyetemen működő Délkelet-Európa Tanulmányok Központtal (CSEES), illetve bilaterális projekteket folytat Ausztria és Szlovénia társfinanszírozásával.²⁵ A ljubljanoi Modernkori Történettudományi Intézet (INZ) ebben az időszakban „Szlovénia Jugoszláviában” címmel kezdett önálló kutatási projektbe, melynek eredményeképpen 2015-ben azonos címmel, Zdenko Čepič szerkesztésében napvilágot látott egy terjedelmes tanulmánykötet is.²⁶

A második világháború vége és az 1990-es többpárti választások megtartása közötti történelmi időszak lezárult, azt új rendszer váltotta fel. A korszak kutatásához a szándékos és véletlen pusztítás ellenére gazdag írott forrásanyag áll rendelkezésre.

21 Radelić, 2006.

22 Goldstein, I. 2008.

23 Goldstein, I. – Goldstein, S., 2015.

24 Pirjevec, 2017.

25 Duda, 2014 584–585.

26 Čepič, 2015.

kezésre, s kulcsszereplői közül is többen életben vannak. Az egykori Jugoszlávia utódállamainak történészei, így a horvát és a szlovén szakma képviselői is újra felvették egymással a kapcsolatot, még ha ez a viszony máig sem nevezhető intenzívnek. Az időszak történelmének feltárására adottak a feltételek, azonban a Szerbiai Helsinki Bizottság által 2017-ben kiadott, neves horvát és szlovén szerzők írásaival, *Jugoszlávia történelmi perspektívában* címmel megjelent kötet²⁷ kiváltotta, nem kizárólag szakmai vita során ismét felszínre kerülő indulatok is rámutatnak arra, messze még a korszak kulcsfontosságú eseményeivel, általános értékelésével kapcsolatos belső és külső konszenzus.

Forrás- és irodalomjegyzék

1. Kiadott források és szakirodalom

Bilandžić

1978 Bilandžić, Dušan: *Historija Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Glavni procesi*. Zagreb, 1978.

1999 Bilandžić, Dušan: *Hrvatska moderna povijest*. Zagreb, 1999.

Birin

2005 Birin, Ante: Ideološke politizacije i najnovija hrvatska historiografija (1989.–2002.) In: *Hrvatska historiografija XX. stoljeća. Između znanstvenih paradigmi i ideoloških zahtjeva*. Ur.: Lipovčan, Srećko – Dobrovšak, Ljiljana. Zagreb, 2005. 33–55.

Čepič

2015 *Slovenija v Jugoslaviji*. Ur.: Čepič, Zdenko. Ljubljana, 2015.

Duda

2014 Duda, Igor: Nova istraživanja svakodnevice i društveno-kulturne povijesti jugoslavenskoga socijalizma. In: *Časopis za suvremenu povijest*, 46. (2014) 3. sz. 577–591.

Goldstein, I.

2008 Goldstein, Ivo: *Hrvatska 1918.–2008*. Zagreb, 2008.

Goldstein, I. – Goldstein, S.

2015 Goldstein, Ivo – Goldstein, Slavko: *Tito*. Zagreb, 2015.

Hadalin

2016 Hadalin, Jurij: Nezaželena dediščina? Historiografski diskurz o (drugi) Jugoslaviji. In: *Četrť stoletja Republike Slovenije – izzivi, dileme, pričakovanja*. Ur.: Gašparič, Jure – Šorn, Mojca. Ljubljana, 2016. 137–144.

Hrvati najmanje jugonostalgični

2017 An. S.: Hrvati najmanje jugonostalgični od svih građana bivših republika. In: *tportal.hr*, 2017. május 18. <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/hrvati-najmanje-jugonostalgicni-od-gradana-bivsih-republika-20170518> (letöltés: 2019. december 5.).

27 Perović et al., 2017. Részletes ismertetését lásd jelen számunkban.

Kisić Kolanović–Jareb–Spehnjak

2005 *1945. – Razdjelnica hrvatske povijesti. Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog u Hrvatskom institutu za povijest od 5. do 6. svibnja 2005.* Ur.: Kisić Kolanović, Nada – Jareb, Mario – Spehnjak, Katarina. Zagreb, 2005.

Matković

1998 Matković, Hrvoje: *Povijest Jugoslavije (1918–1991). Hrvatski pogled.* Zagreb, 1998.

Perović et al.

2017 *Jugoslavija u istorijskoj perspektivi.* Ur. odbor: Perović, Latinka – Roksandić, Drago – Velikonja, Mitja – Hoepken, Wolfgang – Bieber, Florian. Beograd, 2017.

Petranović–Zečević

1985 Petranović, Branko – Zečević, Momčilo: *Jugoslavija 1918–1984. Zbirka dokumenata.* Beograd, 1985.

Pirjevec

1995 Pirjevec, Jože: *Jugoslavija 1918–1992. Nastanek, razvoj ter razpad Karadjordjevićeve in Titove Jugoslavije.* Koper, 1995.

2017 Pirjevec, Jože: *Tito in tovariši.* Ljubljana, 2017.

Pleterski

1986 Pleterski, Janko: *Narodi, Jugoslavija, revolucija.* Ljubljana, 1986.

Prinčič

1992 Prinčič, Jože: *Slovenska industrija v jugoslovanskem primežu. Kapitalna, ključna kapitalna in temeljna investicijska izgradnja v Sloveniji 1945–1956.* Novo mesto, 1992.

Radelić

2006 Radelić, Zdenko: *Hrvatska u Jugoslaviji 1945.–1991. Od zajedništva do razlaza.* Zagreb, 2006.

Ramet

2009 Ramet, Sabrina P.: *Tri Jugoslavije. Izgradnja države i izazov legitimacije 1918.–2005.* Zagreb, 2009.

Repe

1992 Repe, Božo: *„Liberalizem“ v Sloveniji.* Ljubljana, 1992.

Režek

2014 Režek, Mateja: *Usmerjena preteklost. Mehanizmi ideološke in politične „kontaminacije“ zgodovinskega v socialistični Sloveniji in Jugoslaviji (1945–1966).* In: *Acta Histriae*, 22. (2014) 4. sz. 971–992.

Vodušek Starič

1992 Vodušek Starič, Jera: *Prevzem oblasti 1944–1946.* Ljubljana, 1992.

GYÖRGY LUKÁCS B.

TITO'S YUGOSLAVIA IN CROATIAN AND SLOVENIAN PUBLIC THINKING AFTER 1989

Among the Slavic-speaking nations of the former Yugoslavia, the Croats and Slovenians are least considered to have had more negative than positive consequences for the dissolution of socialist Yugoslavia. The reason why the population of Croatia has a more negative attitude towards the second Yugoslav state, has very complex historical, political, ideological and economic reasons, not least due to the significant differences between the two nationalisms.

Along with gaining independence, both in Croatia and Slovenia, it has become clear that there is a serious fragmentation within the public and academic circles about World War II and the post-war system, which has also had its impacts on historiography. In the Slovenian and Croatian historiography, interest about the history of the Second Yugoslavia began to pick up again in the early 2000s, and from the mid-2000s onwards, scholars began to place their research in a broader context, large-scale conferences have also been organized in both countries. The establishment of research institutes in the 2010s was a major step forward in the scientific research of the period.

Ára: 600 Ft
Előfizetőknek: 500 Ft

TERJESZTI A MAGYAR POSTA

Előfizethető személyesen a postahelyeken és a kézbesítőknél, vagy a Központi Hírlap Iroda zöldszáján: 06-80/444-444,
e-mailen: hirlapelofizetes@posta.hu, faxon: 1-303-3440,
vagy levélben a Magyar Posta Zrt. Központi Hírlap Iroda,
Budapest 1008 címen.

Számonként megvásárolható a Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézetében
(1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4.,
telefon: 224-6700/4624, 4626 mellék), illetve a Penna Bölcsész Könyvesboltban
(1053 Budapest, Magyar utca 40., telefon: 06 30/203-1769).

A Világtörténet 2020-as évfolyamának megjelentetését
a Magyar Tudományos Akadémia és a Nemzeti Kulturális Alap támogatja

nka
Nemzeti Kulturális Alap